

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ, ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ ТА
ЕКОНОМІКИ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ

Методичні рекомендації до практичних занять
з навчальної дисципліни

СЦЕНАРІЇ ТА СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

підготовки магістрів
денної форми здобуття освіти
освітньо-професійна програма «Економіка та управління ринком землі»
спеціальності 051 «Економіка»
галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки

УКЛАДАЧ: Калініченко З. Д., к. е. н., доцент кафедри міжнародної економіки,
природних ресурсів та економіки міжнародного туризму

2024 рік

ВСТУП

Метою вивчення навчальної дисципліни «Сценарії та стратегії розвитку земельних відносин» є засвоєння студентами знань щодо проблем та методів розробки і реалізації стратегій соціально-економічного проектування та земельних відносин і землекористування, вироблення навичок практичного застосування знань в управлінській діяльності.

Об'єктом вивчення стратегічного проектування розвитку земельних відносин є середовище формування його ключових компонентів, а також сутності, умов, проблем і перспектив проектування соціально-економічного розвитку, його впливу на національну та інтеграційну стратегію в землекористуванні.

Предметом дисципліни є методологія формування і практика реалізації сценаріїв, стратегічного проектування соціально-економічного розвитку та земельних відносин, землекористування на національному рівні.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Сценарії та стратегії розвитку земельних відносин» є: ознайомитися з поняттями і сутністю розробки сценаріїв, стратегічного проектування соціально-економічного розвитку та земельних відносин, землекористування, основними принципами і правами власності на землю, ефективного її використання; засвоїти механізми взаємодії складових частин стратегічного проектування земельних відносин, землекористування; опанувати методологію новітнього найбільш перспективного стратегічного проектування розвитку відносин землекористування, виробити навички розробляти та реалізовувати національне та інтеграційне стратегічне проектування соціально-економічного розвитку та землекористування; набути умінь визначення особливостей сучасного стратегічного проектування соціально-економічного розвитку та землекористування, зокрема в контексті інтересів країн із перехідними економіками

Вивчення дисципліни має формувати комплекс знань щодо особливостей сценаріїв і стратегій розвитку та їх реалізації у земельних відносинах. Дисципліна «Сценарії та стратегії розвитку земельних відносин» розрахована на семестр та складається із 6 змістових модулів: тематика змістових модулів об'єднана в розділи: «Стратегія: сутність, передумови виникнення відносин, пов'язаних з землею, сучасне розуміння та стратегічний контекст у діяльності суб'єктів економіки» та «Стратегії розвитку суб'єктів та реалізація сучасних земельних відносин»

Вивчення дисципліни «Сценарії та стратегії розвитку земельних відносин» дозволяє: засвоїти цілі, завдання, принципи, методи та форми раціонального природокористування у розрізі загального сталого розвитку; виявити сутність специфічних проблем, пов'язаних з оптимізацією та раціоналізацією земельних відносин, природокористування в сучасних умовах; аналізувати стан природокористування країни, регіону, підприємства та прогнозувати їхній подальший розвиток і пропонувати шляхи, сценарії, стратегії, моделі ефективного використання і раціоналізації.

Практичне заняття 1

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи розвитку земельних відносин. Концепція і стратегії сталого розвитку земельних відносин

Тема 1. Теоретичні основи земельних відносин. Перспективи розвитку земельних відносин

План

1. Економічна суть та юридичні поняття земельних відносин.
2. Суб'єкти і об'єкти земельних відносин.
3. Повноваження державних органів в галузі земельних відносин.
4. Стан та особливості ринкового обігу земель сільськогосподарського призначення в Україні. Моніторинг земельних відносин в Україні.
5. Прийняття законодавства щодо земельної реформи. Нормативно-правові акти, що регулюють реалізацію управління земельними ресурсами.
6. Законодавство, яке стосується права власності та інформації на нього. Стратегічні документи Кабінету Міністрів України.

Завдання

1. Вивчити матеріал за питаннями плану заняття
2. Підготувати доповідь чи есе на практичне заняття
3. Тест по темі в Moodle

Рекомендована література

1. Череп А. В., Бабміндра Д. І., Коваленко А. В., Худoley Л. В. Еколого-економічні детермінанти формування податкової політики промислових підприємств: монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. 196 с. Управління земельними ресурсами та землекористуванням: навч. посібник / А.М. Третяк, В.М. Третяк, Р.М. Курильців, Т.М. Прядка, Н.О. Капінос, Н.А. Третяк; За заг. ред. професора Третяка А.М. Біла Церква: «ТОВ «Білоцерківдрук», 2022. 436 с
2. Управління земельними ресурсами : навч. посіб. / уклад. А. С. Попов ; Миколаївський національний аграрний університет. Миколаїв : МНАУ, 2022. 214 с.
3. Земельне право : навч. посібник / О. І. Баїк, У. П. Бобко, М. С. Долинська, А. О. Дутко, Н. М. Павлюк ; за ред. О. І. Баїк Львів : Навчально-науковий Інститут права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка», 2020. 326 с
4. Перович І.Л., Волошин Р.В. Державний земельний кадастр. Опорний конспект лекцій (для студентів ступеня вищої освіти «бакалавр» факультету аграрної економіки і менеджменту. Тернопіль: ЗУНУ, 2020. 123 с
5. Земельні відносини та ринок землі. Курс лекцій. Тернопіль: ТНЕУ, 2021. 88 с. http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/7631/1/faem_keopapk_sep_dzvrz_LEK.pdf.pdf
6. Стратегічна екологічна оцінка комплексного плану : практичний посібник / за ред. С. Кубаха. Проект "АГРО". 2022. 106 с.

Практичне заняття 2

Тема 2. Місце економіки землекористування та землевпорядкування в

ринковій системі, що розвивається

План

1. Земельно-територіальний ресурс у системі суспільних інтересів і відносин.
2. Суть економіки землекористування та землевпорядкування.
3. Поняття і ознаки землекористування в різних сферах життєдіяльності людини. Місце землекористування в ринковій системі.
4. Природні ресурси як фактор соціально-економічного розвитку. Основні підходи до економічної оцінки природних ресурсів. Особливості видової економічної оцінки природних.
5. Перенаселення та обмежені можливості земельних ресурсів. Обмеженість водних ресурсів. Промислово-енергетичний комплекс та вичерпність мінеральних ресурсів.

Практичне заняття 3

Змістовий модуль 2. Економічні і правові механізми земельної реформи в Україні. Сценарії реформування та наслідків реформи

Тема 3. Економічні і правові механізми земельної реформи в Україні. Сценарії реформування та наслідків реформи

План

1. Земельна реформа в аграрному секторі економіки.
2. Механізм регулювання земельних відносин пореформених землекористувань.
3. Питання правових, адміністративних та економічних механізмів аграрного природокористування.
4. Правові основи земельних відносин у населених пунктах

Тема 4. Система органів управління в галузі земельних відносин на регіональному рівні. Регіональні програми і моделі розвитку

План

1. Особливості побудови системи управління земельними відносинами.
2. Система органів управління земельними ресурсами на регіональному рівні (на прикладі Запорізької області).
3. Проблеми реформування земельних відносин на регіональному рівні. Головна мета та завдання програми розвитку земельних відносин на 2020-2030 роки
4. Пріоритетні напрями здійснення державної політики у сфері розвитку земельних відносин і шляхи її реалізації. Природно-ресурсний потенціал Запорізької області.
5. Сучасний підхід до раціонального використання природних ресурсів.

Практичне заняття 4

Змістовий модуль 3. Основи районування території та здійснення бонітування земель. Державний моніторинг та завдання економічної оцінки земель

Тема 5. Теоретичні та методологічні основи районування території та здійснення бонітування земель

1. Суть і загальні положення районування території. Внутрішньо обласне земельно оціночне районування території. Етапи земельно оціночного районування території області
2. Поняття і завдання бонітування ґрунтів. Суть і загальні положення районування території. Етапи земельно оціночного районування території області.
3. Поняття і завдання бонітування ґрунтів. Економічна оцінка природних ресурсів. Витратна концепція оцінки природних ресурсів. Рентна концепція оцінки природних ресурсів.

Тема 6. Загальні положення про державний моніторинг та завдання економічної оцінки земель

План

1. Поняття і завдання економічної оцінки земель. Об'єктивна необхідність проведення економічної оцінки земель.
2. Роль економічної оцінки земель в організації міжгалузевого їх використання. Порівняльна економічна оцінка природних ресурсів.
3. Напрями удосконалення оцінки природних ресурсів в Україні

Практичне заняття 5

Змістовий модуль 4. Стратегічні підходи до формування ринку землі

Тема 7. Стратегічні підходи до формування ринку землі

План

1. Формування ринку землі. Роль ринкової інфраструктури в системі управління земельними ресурсами.
2. Іпотека (застава). Земельні (іпотечні) банки. Земельні аукціони.
3. Інвестиційно-інноваційна політика. Кадастрово-реєстраційні центри. Т
4. оварні біржі, брокерські, посередницькі та інші фірми. Науково-технічна і рекламна інформація

Практичне заняття 6

Змістовий модуль 5. Стратегічне управління земельними відносинами в контексті забезпечення сталого розвитку

Тема 8. Стратегічне управління земельними відносинами в контексті забезпечення сталого розвитку

План

1. Механізми управління земельними відносинами в контексті забезпечення сталого розвитку.
2. Концептуальні засади безпечного землекористування.

3. Шляхи удосконалення системи державного управління земельними відносинами. Прогнозні сценарії розвитку ринку земель сільськогосподарського призначення в Україні
4. Моделювання ринку землі сільськогосподарського призначення

Практичне заняття 7

Змістовий модуль 6. Еколого-економічні засади формування землекористування в ринкових умовах

Тема 9. Еколого-економічні засади формування землекористування в ринкових умовах

План

Природоохоронні заходи. Визначення загальної економічної ефективності природоохоронних заходів.

Визначення загального і госпрозрахункового ефекту від впровадження природоохоронних заходів.

Визначення порівняльної економічної ефективності природоохоронних заходів. Вибір кращого з кількох альтернативних природоохоронних заходів. Еколого-економічна оцінка та екологічна експертиза проектів

Повноваження ВР України в галузі охорони навколишнього природного середовища.

Повноваження Кабінету Міністрів України в галузі управління охороною навколишнього природного середовища.

Загальний зміст дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи розвитку земельних відносин. Концепція і стратегії сталого розвитку земельних відносин

Тема 1. Теоретичні основи земельних відносин. Перспективи розвитку земельних відносин

Тема 1. Теоретичні основи земельних відносин. Перспективи розвитку земельних відносин

Тема 2. Місце економіки землекористування та землевпорядкування в ринковій системі, що розвивається

Тема 2. Місце економіки землекористування та землевпорядкування в ринковій системі, що розвивається

Тема 1. Теоретичні основи земельних відносин. Перспективи розвитку земельних відносин

Тема 2. Місце економіки землекористування та землевпорядкування в ринковій системі, що розвивається

Змістовий модуль 2. Економічні і правові механізми земельної реформи в Україні. Сценарії реформування та наслідків реформи

Тема 3. Економічні і правові механізми земельної реформи в Україні. Сценарії реформування та наслідків реформи

Тема 4. Система органів управління в галузі земельних відносин на регіональному рівні. Регіональні програми і моделі розвитку

Тема 3. Економічні і правові механізми земельної реформи в Україні. Сценарії реформування та наслідків реформи

Тема 4. Система органів управління в галузі земельних відносин на регіональному рівні. Регіональні програми і моделі розвитку

Тема 3. Економічні і правові механізми земельної реформи в Україні. Сценарії реформування та наслідків реформи

Тема 4. Система органів управління в галузі земельних відносин на регіональному рівні. Регіональні програми і моделі розвитку

Змістовий модуль 3. Основи районування території та здійснення бонітування земель. Державний моніторинг та завдання економічної оцінки земель

Тема 5. Теоретичні та методологічні основи районування території та здійснення бонітування земель

Тема 6. Загальні положення про державний моніторинг та завдання економічної оцінки земель

Тема 5. Теоретичні та методологічні основи районування території та здійснення бонітування земель

Тема 6. Загальні положення про державний моніторинг та завдання економічної оцінки земель

Тема 5. Теоретичні та методологічні основи районування території та здійснення бонітування земель

Тема 6. Загальні положення про державний моніторинг та завдання економічної оцінки земель

Змістовий модуль 4. Стратегічні підходи до формування ринку землі

Тема 7. Стратегічні підходи до формування ринку землі

Тема 7. Стратегічні підходи до формування ринку землі

Тема 7. Стратегічні підходи до формування ринку землі

Змістовий модуль 5. Стратегічне управління земельними відносинами в контексті забезпечення сталого розвитку

Тема 8. Стратегічне управління земельними відносинами в контексті забезпечення сталого розвитку

Тема 8. Стратегічне управління земельними відносинами в контексті забезпечення сталого розвитку

Тема 8. Стратегічне управління земельними відносинами в контексті забезпечення сталого розвитку

Змістовий модуль 6. Еколого-економічні засади формування землекористування в ринкових умовах

Тема 9. Еколого-економічні засади формування землекористування в ринкових умовах

Тема 9. Еколого-економічні засади формування землекористування в ринкових умовах

Тема 9. Еколого-економічні засади формування землекористування в ринкових умовах

Графік навчального процесу

Змістовий модуль	Усього годин	Аудиторні (контактні) години					Самостійна робота		Система накопичення балів		
		Усього годин о/з ф	Лекційні заняття		Практичні заняття				Теор. зав-ня, к-сть балів	Практ. зав-ня, к-сть балів	Усього балів
			о/дф	з/дист ф	о/дф	з/дист ф					
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>	<i>12</i>
1	20	8	4	-	4	-	12	-	8	8	16
2	20	6	2	-	2	-	10	-	5	5	10
3	20	6	2	-	2	-	10	-	5	5	10
4	20	8	2	-	2	-	10	-	4	4	8

5	20	6	2	-	2	-	10	-	4	4	8
6	20	8	2	-	2	-	10	-	4	4	8
Усього за змістові модулі	90	28	14	-	14	-	62	-	30	30	60
Підсумковий семестровий контроль залік	30						30	-	20	20	40
Загалом	120							100			

Рекомендована література

Основна:

7. Череп А. В., Бабміндра Д. І., Коваленко А. В., Худoley Л. В. Еколого-економічні детермінанти формування податкової політики промислових підприємств: монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. 196 с. Управління земельними ресурсами та землекористуванням: навч. посібник / А.М. Третяк, В.М. Третяк, Р.М. Курильців, Т.М. Прядка, Н.О. Капінос, Н.А. Третяк; За заг. ред. професора Третяка А.М. Біла Церква: «ТОВ «Білоцерківдрук», 2022. 436 с

8. Управління земельними ресурсами : навч. посіб. / уклад. А. С. Попов ; Миколаївський національний аграрний університет. Миколаїв : МНАУ, 2022. 214 с.

9. Земельне право : навч. посібник / О. І. Байк, У. П. Бобко, М. С. Долинська, А. О. Дутко, Н. М. Павлюк ; за ред. О. І. Байк Львів : Навчально-науковий Інститут права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка», 2020. 326 с

10. Перович І.Л., Волошин Р.В. Державний земельний кадастр. Опорний конспект лекцій (для студентів ступеня вищої освіти «бакалавр» факультету аграрної економіки і менеджменту. Тернопіль: ЗУНУ, 2020. 123 с

11. Земельні відносини та ринок землі. Курс лекцій. Тернопіль: ТНЕУ, 2021. 88 с. [http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/7631/1/faem keopark_sep dzvrz LEK.pdf.pdf](http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/7631/1/faem_keopark_sep_dzvrz_LEK.pdf.pdf)

12. Стратегічна екологічна оцінка комплексного плану :практичний посібник / за ред. С. Кубаха. Проект "АГРО". 2022. 106 с.

Додаткова:

1. Григорків В. С., Буяк Л. М., Іщенко С. В. Моделювання економічної динаміки з урахуванням ринку землі сільськогосподарського призначення: монографія. Чернівці: Рута, 2019. 263 с.

2. Ступень Р.М. Стан та особливості ринкового обігу земель сільськогосподарського призначення в Україні. Київ: Агросвіт. 2018. № 23. С. 3–9.

3. Стратегічні напрями розвитку земельних відносин у сільському господарстві на період до 2020 року / Федоров М.М., Ходаківська О.В., Корчинська С.Г., Солов'яненко Н.А.; за ред. Ю.О. Лупенка, М.М. Федорова. К.: ННЦ ІАЕ, 2019. 60 с.

4. Кукуруза Г. Проблеми земельної реформи , які вже стали очевидні. НВ 2019 <https://nv.ua/ukr/biz/experts/prezidentu-i-agrariyam-nuzhen-gramotnyy-kommunikator-50046318.html>

5. Омельчак, К. Механізми державного регулювання ринку земель: підходи до визначення сутності. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2019. Вип. 2 (29). С. 112-120.

6. Ґрунтові ресурси України: сучасний стан, деградація, охорона. Гаряча агрополітика 2019. Режим доступу: <https://agropolit.com/infographics/view/93>

7. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення системи оформлення прав оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення та удосконалення законодавства щодо охорони земель» м. Київ 19 жовтня 2022 року № 2698-IX

8. Касич А. О., Підкуйко О. О., Терещенко А. В. Сучасні проблеми державного регулювання ринку землі в Україні. *Збірник «Державне управління та розвиток»*. 2020, № 2 С.44-52

9. Прутська О.О. Формування ринку землі в Україні: реалії та перспективи *Збірник наукових праць Вінницький національний аграрний університет, ВНАУ Серія: Економічні науки*. № 4. 2020 С.85-91

10. Практичний інструментарій управління землями об'єднаних територіальних громад. Режим доступу: https://www.international-alert.org/sites/default/files/Ukraine_Decentralisation_UK_2017.pdf

11. Швець Ю. О. Грінберг І. О. Аналіз ринку землі України за сучасних умов *Науковий вісник Ужгородського національного університету* Вип. № 29. 2020 С. 164-171

12. Біла книга «Стратегія розвитку земельних відносин в Україні». Land Transparency. KSE / Міністерство аграрної політики та продовольства України. Травень 2021. 72 с. URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2021/05/Land-strategy.pdf>

13. Вартість 1 га сільськогосподарської землі після відкриття ринку – прогнози // *Агрополіт*. 30.03.2021. URL: <https://agropolit.com/spetsproekty/867-vartist-1-ga-silskogospodarskoji-zemli-pislya-vidkrittya-rinku--prognozi>

14. Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру. Новини. URL: <https://land.gov.ua/category/news/novyny/> Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на розроблення комплексних планів просторового розвитку територій територіальних громад : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.07.2021 № 853. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/853-2021-%D0%BF#Text>

15. Земельний довідник України. 2020. URL: https://agropolit.com/storage/2020/Zemelny_dovidnyk_2020.pdf?utm_source=mailchimp&utm_campaign=0300ccc2e1f0&utm_medium=page

16. Кубах С. Просторове планування управління земельними ресурсами для об'єднаних територіальних громад як інструмент розвитку. USAID. Проєкт «Підтримка аграрного і сільського розвитку». 2019. URL: https://loda.gov.ua/upload/users_files/21/upload/pdf

17. Оренда землі: Нормативно-правові акти, роз'яснення та судова практика / під. заг. ред. М.С. Головатюка. К. : Паливода А.В., 2017. 308 с

Інформаційні ресурси

1. Земельний кодекс. Інтернет ресурс: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>

2. Закон України «Про землеустрій». Інтернет ресурс: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15>

3. Закон України, Інтернет ресурс. URL: «Про державний земельний кадастр» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17>

4. Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження порядку ведення державного земельного кадастру». Інтернет ресурс: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1051-2012-%D0%BF>

5. Закон України "Про оцінку землі"// Все про бухгалтерський облік. -2004. 28 грудня (№122). С.44-48.

6. Закон України "Про охорону земель". Все про бухгалтерський облік. -2004. 28 грудня (№122). С.34-39.

7. Земельний кодекс України станом на 19.11.2009 року (зі змінами та

доповненнями). Кодекси України. 2009. №12. С. 3-119.

8. Закон України "Про плату за землю": зі змінами і доповненнями, станом на 19.08.2008 р. Книги для бізнесу. 2008. 22 верес. (№38). С. 125-138..

9. Законодавство України про землю (6-е вид., перероб. і доп.) /Роїна О.М. К.: КНТ, 2019. 536 с.

10. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення системи оформлення прав оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення та удосконалення законодавства щодо охорони земель» м. Київ 19 жовтня 2022 року № 2698-IX

11. <http://www.rada.gov.ua/>- сервер Верховної Ради України;

12. <http://www.ueplac.kiev.ua/>- сервер UEPLAC Українсько-європейський консультатив-ний центр з питань законодавства.